



# **Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Præcepta Pars ...**

Tractatus IV. Præliminaris. Ad Præcepta Secundæ Tabulæ De Justitia, &  
Restitutione in communi

**Sporer, Patricius**

**Salisburgi, 1713**

Sectio V. Quid restituendum ex delicto formali ratione injustæ  
damnificationis tantum: Item impeditionis à consuetudine alicujus boni.

---

---

**Nutzungsbedingungen**

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59506)

170 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap.*  
 suâ industriâ percepisset; non tamen, quod  
 modocunque percipere potuisset, ut ex *Dica.*  
 notat *Tamb. cit. n. 24.* Ratio est: Quia in  
 damnum passus est dominus ex alterius culpa:  
 verò in hoc, quod solum potuisset percipere,  
 vero similiter defacto non percepisset lucrum.  
 rum de hoc interesse lucri cessantis, & damni em-  
 gentis ex professo latius agendum est *cap. 3. §. 3.*  
 & 5. Ubi de circumstantia quando restituendum

## SECTIO. V.

*Quid restituendum ex delicto formalis*  
*ratione injustæ damnificationis tantum?*  
*Item impeditiõnis à consecutione*  
*alicujus boni?*

### SUMMARIUM.

186. Qui per culpam Theologicam gravem rem alterius  
 struxit, vel deteriorabit.
187. Etiam indirectè, per se, vel per suos,
188. Tenetur restituere valorem rei, ejusq; fructus,  
 damnum emergens, & lucrum cessans. Excep-  
 varia.
191. Etsi nulla culpa Theologica adsit, ad nihil tenetur  
 foro conscientie, nisi post sententiam Judicis.
192. Usque ad n. 196 Exempla & casus varij.
197. Qui impedit alium à consecutione alicujus boni,  
 beneficij, Officij &c. jam ex justitia commutativa  
 aliquo jure debiti, per vim, vel dolum, tenetur  
 ta estimationem juris vel spei habita, ad restitu-  
 tionem
198. Secus, si illud bonum sit debitum solum ex justitia  
 tributiva; aut
199. Si bono Zelo sine vi vel fraude impediatur V. g.  
 dignum, Nam

200. Qui perverso & iniquo affectu digniores, vel verè dignos sic impediunt quovis modo, promovendo indignos, utiq; peccant gravissimè, & Ecclesia vel Republica obligantur ad restitutionem.

201. Imò impediens alium vi, fraude, metu, mendaciis, detractionibus &c. a consecutione alicujus boni, non ex justitia, sed ex libera solùm, & determinata jam alterius voluntate conferendi, obligatur ad compensandum damnum juxta proportionem spei habitæ. Unde

202. Gravissimè peccant, & ad restitutionem obligantur I. qui sic malevolè apud Episcopum, vel Principem impediunt dignum.

203. II. Qui Testatorem vi, vel fraude impediunt. ne testamentum sic vel sic condant &c. casus varij.

204. III. Qui vi, fraude, mendaciis, criminationibus &c. apud dominos impediunt opifices, operarios, famulos, Mercatores, mendicos.

205. IV. Qui injustè alterius literas aperiunt, ut ipsi beneficium consequantur, negotiatione lucrentur &c. ex quo

206. Usque ad 209. resolvuntur casus varij valde notabiles.

209. Qui verò sine vi, vel fraude tali alium impedit à consecutione boni, non ex justitia debiti, sed ex gratuita alterius voluntate jam determinata conferendo, non peccat contra justitiam, nec ad restitutionem obligatur.

210. & 211. Exempla & Casus varij.

212. Eum, qui sine vi, vel fraude, ex odio tamen, vindicta, aut expressa etiam intentione nocendi, alium sic impedit, ad restitutionem obligant DD. Antiqui.

213. Sed vera est Sententia communis opposita negans eo casu obligationem restitutionis.

214. & 215. Exempla & casus.

**D**amnificatio injusta proximi rem ejus destruendo, vel deteriorando, potest fieri aut directe, & per se intendendo damnum proximi; aut indi-

172 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap.*  
indirectè, solum causam ponendo, vel non agendo; seu aliquid agendo, vel omittendo, quis prævidet secuturum damnum proximi, tamen illud damnum directè minimè intendat. In damnificatio potest fieri aut *positive*, destruendo, deteriorando rem proximi, quæ defacto ipsius, aut *negative*, solum impediendo proximum a consecutione alicujus boni, quod ipsi debebatur, alioquin conferendum erat. De utroque prædictis distinctas Assertiones.

### ASSERTIO V.

185 **Q**ui per culpam injustitiæ Theologicam gravem rem alienam destruxit, vel deterioravit, aut indirectè, per se, vel per suos, tenetur restituere domino valorem rei, ejusque fructus. Item damnum inde emergens, vel horum cessans præsumitur. Si culpa Theologica absit, ad nihil tenetur in foro conscientia, etsi leges aliud statuant pro foro externo, quæ tamen in conscientia non obligant, post sententiam Judicis. Explico breviter, & præmissis remissive.

#### §. I.

*Qui per culpam injustitiæ Theologicam gravem rem alienam destruxit, vel deterioravit.*

Remissive.

186 **H**æc ad verbum explicata habes Assertionem 1. 4. an. 444. per totum, generaliter loquendo obligationem restitutionis ex delicto formali, seu in justæ acceptionis, seu injustæ damnificationis rei alienæ, nimirum ad hoc, ut sit obligatio restituer

nis ex dilecto, ſub mortali, requiri, ut delictum commiſſum ſit per actionem injuſtam externam & culpam Theologicam gravem; adeoque, ſi nulla adſit culpa Theologica gravis, ſed vel politica, vel venialis tantum, nulla aut non niſi ſub veniali erit obligatio reſtitutionis. Eadem autem omnino eſt ratio quoad hoc de delicto, ſeu injuſtæ acceptio- nis, ſeu injuſtæ damnificationis: hoc ſolum pal- mare diſcrimen eſſe poteſt, quod ſi ſine culpa Theo- logice gravi rem alienam accepisti, & non ſtatim eo ſtatu abſumpſisti, poſtea compertâ veritate, rem eſſe alienam, eam adhuc extantem omnino tene- beris reſtituere, ſub mortali etiam: at non ratione injuſtæ acceptio- nis, quæ mortalis non fuit, ſed ra- tione rei acceptæ, vel novæ injuſtæ detentionis. Id autem locum habere non poteſt in delicto injuſtæ damnificationis, ut de ſe patet, ſed re alienâ ſine culpa Theologica deſtructâ, vel deterioratâ, nulla in foro conſcientiæ poteſt ſuperſeſſe obligatio reſti- tutionis.

§. II.

*Etiã indirectè, per ſe, vel per ſuos.*

**U**T pote, ſi animadverſo periculo damni proximi 187 inferendi ex actione Tua, v. g. ejaculatio- ne, vel exploſione, ejectione lapidum ex domo, vel è tecto, incuſtodia luminis &c. nihilominus non præcaveas, (eſi directè minimè intendas) dam- num proximo, homicidio, incendio, aliòve modo, intulisti, vel inferri permisisti. Si per filios, vel ſervos tuos ſub tua poteſtate conſtitutos proximo grave

grave damnum inferri scienter permittas, vel ne rat  
impedias cum tamen facile possis, etsi directe nisi pr  
intendas, mandes, vel consulas; Si animal tu qualite  
canem, taurum, cervum, gravi culpâ custodire injus  
gligens proximo damnum inferri sinas: & in bonis  
similibus; omni jure & in omni foro contra ximi,  
obligationem restituendi, seu compensandi dam ram in  
illata; eaque obligatio etiam ante litis contestat stituer  
nem, ad tuos hæredes transmittitur, juxta com 3. per  
missimam DD. sententiam apud Molinam, *disputa* quoad  
Laym. *lib. 3. tit. 2. p. 1. c. 6. n. 3.* Ratio clara an nin  
Quia omnia ejusmodi damna, etiamsi directe ti, que  
minime volita, & intenta, revera tamen tibi tura fu  
voluntaria indirectè, in sua causâ à te voluntarie fuisset  
sitâ, vel non ablata: qui enim voluntarie per spectat  
vel non tollit causam, unde prævidet securum re, æ  
fectum malum, vel damnum proximi, eò ipso reos;  
directè censetur, imò convincitur velle ipsum ataten  
elum malum, vel damnum proximi: ideò que rus era  
huc verè censeris illa damna inferre proximo prioris  
stè per culpam justitiæ Theologicam: grave lem h  
consequenter in omni jure, & foro obnoxius expen  
nes. Itaque tales tota sp  
ginti a  
adultâ.  
quo ru  
tos? C  
stituen  
destruo  
tum:  
inde pe

## § III.

*Tenantur restituere domino valorem rei, et  
que fructus: Item omne damnum emergens  
& lucrum cessans.*

188 **H**Æc omnia abundè patent ex latè dictis de  
dò Assertionè 4. de restitutione injusta  
ceptionis. Eadem omnino est ratio de restitu

ne ratione injustæ damnificationis: quæ nimirum, nisi prædicta omnia restituantur, non inducetur æqualitas, seu non tollitur inæqualitas, quæ per tuam injustam damnificationem proximo inducta est in bonis suis. Quod si damnifices, vel destruas rem proximi, alioquin certò etiam apud dominum perituram incendio, incursione hostium &c. qualiter restituere tenearis, in specie dictum est à n. 166. *Regula 3. per totam.* Hæc sola specialis est difficultas hic quoad pretium rei alienæ destructæ restituendum: an nimirum restitui debeat valor rei in statu præsentis, quo destructa est, an in statu futuro, quem habitura fuisset apud dominum, si per te destructa non fuisset. E. g. Occidis hodie equinum pullum, qui spectata spe futuri eventus, deductis expensis, labore, æstimatione periculi &c. valet vix decem aureos; idem verò equus, si pervenisset ad perfectam ætatem, quia erat generosæ stirpis, domino valiturus erat aureos centum; quo valore restitues? an prioris præsentis? an posterioris futuri temporis? Item hodie in Martio combuffisti segetem, quæ ob expensas, & pericula consueta futuri eventus, cum tota spe futuri fructus, iudicio experti viri, valet viginti aureis: at mensè Augusto, messe jam feliciter adultâ, certò valeret aureos ducentos, vel amplius, quo rursus valore restitues? an viginti, aut ducentos? Communis Sententia indistinctè affirmat, restituendum esse valorem statûs præsentis, quo res destructa est, nimirum decem pro equo, non centum: viginti pro segete, non ducentos, sive deinde per malitiam, sive per negligentiam mortaliter culpa-

culpabilem, directè, vel indirectè occideris equum  
vel combusseris segetem. Ita D. Thomas 2.  
2. 62. a. 4. Mol. *disp.* 726. n. 1. Less. *lib.* 2. c.  
*dub.* 19. aliisque citt: Lug. *disp.* 18. Sect. 8. m.  
Diana p. 3. *traët.* 6. *Miscel. resolut.* 6. Re  
communis est: Quia iustitia solum obligat, &  
git, ut restituatur, quantum ablatum est, ad æ  
litate: sed tu per illam occasionem equi, vel  
bustionem segetis, solum abstulisti, quantum  
valebat equus, vel seges, nimirum aureos decem  
vel viginti &c. ergò illos tantum teneris restitu  
re, non amplius. Secluso tamen alio interese  
damno emergente, vel lucro cessante domino,  
que compensando; quod non negat hæc com  
nis sententia: quæ tamen sic universaliter & in  
stinctè proposita, non placet. Itaque

189 *Dicendum cum distinctione.* Aut enim restitu  
fit (prout certè fieri debet, si possit) statim  
damnificationem factam: & tunc omnino vel  
mam iudicio communem illam Sententiam;  
mirum restituendum esse valorem temporis  
sentis decem, vel viginti, ob rationem datam.  
quia tunc, accepto valore præsentis temporis,  
terit sibi dominus facillè comparare alium simi  
equum, vel aliam segetem: & sic planè servat  
æqualitas. Si non compareret, sibi ipsi imputet  
non possit comparare, suo infortunio. Aut re  
tutio fit primò tempore futuro, quando nimirum  
equus, si extaret, jam valeret centum, seges du  
tos aureos: & tunc omnino credo restituendum  
esse valorem illius futuri temporis. Ita Salomon



aliique cum Tamb. lib. 8. Decalog. tract. 3. c. 4.

§. 1. n. 10. Ratio urgens eſt: Quia tu vera injuſta cauſa fuiſti, cur dominus modo hoc tempore non habeat ſuum equum valentem centum, vel fegetem valentem ducentos; quodque domino ceſſaverit hoc lucrum: ergo hoc totum compenſare debes, deductiſtamen expenſis, & æſtimatione periculorum &c. Sicut ſi furatus fuiſſes domino pecuniam, v.g. centum aureos, nonne deberes eidem reſtituere, & pecuniam, & lucrum ceſſans, quod illa pecuniâ idem dominus interea per negotiationem juſtè acquiſiſſet? eadem, imò major eſt ratio in propoſito caſu: ergo &c.

Non tamen omninò diſplicet diſtinctio *Cardinalis de Lugo cit. loco.* Nimirum hoc verum eſſe, quando dominus antea nullam aliam pecuniâ habebat, quâ talem equum emere, vel negotiari potuiſſet: tunc enim tu, qui abſtulisti, vera fuiſti cauſa damni ſequentis: non item, ſi dominus tunc alienam pecuniam habuit, qua talem equum emere, vel negotiari potuiſſet: tunc enim non tu auferens, ſed ipſe dominus negligens cauſa fuit ſui damni ſecuti. Non, inquam, omninò diſplicet: ſed neque omninò placet hæc diſtinctio: Quia intelligere ſatis non poſſum, te non fuiſſe veram cauſam hujus determinati, & ſpecialis damni, quod emergit domino ab hoc individuo ejus equi, vel pecuniâ, quam ſurripuiſti.

## §. IV.

*Si nulla culpa Theologica adsit; ad nihil tenetur in foro conscientia, nisi post sententiam*

*Judicis:*

191 **C**ommunissima apud mox citandos: Ratio  
 Quia si sine tua culpa Theologica gravi  
 per te, sive per tuos filios, servos, animal, res  
 ximi destructa, vel deteriorata est, nullum adde  
 put restitutionis debitæ in foro conscientia.  
 enim teneris ex re accepta; res enim supposit  
 periisse. Neque ex injusta acceptione, vel dam  
 ficatione; quia te nullam gravem culpam, seu  
 lictum injustitiæ commisisse, supponimus.  
 que ex pacto aliquo; quia etiam supponimus, p  
 lum pactum v. g. custodiae, assicuracionis  
 intercessisse. Neque ex constitutione legum civ  
 um contraria mox alleganda: quia Leges illa  
 cives cautiores, & diligentiores reddendos insti  
 tæ, supponunt omissionem cautelæ, vel diligenti  
 in ejusmodi damnis, ideoque propriè pœnales  
 atque legibus pœnalibus omnibus commune  
 quod non obligent ad solutionem pœnæ ante  
 cis sententiam, vel condemnationem, & in prop  
 sito, vel ex eo manifestum est, quod post morte  
 eorum, quorum culpâ civili tantum, citra dolum  
 vel culpam Theologicam, damnum illatum, ac  
 adversus hæredes non concedatur, nisi lis antea  
 contestata fuisset; ut habetur in jure multis locis.  
 Atque ita contra *Angelum, Covarruviam, Dianam*  
 aliosque nonnullos docet communissima *DD.*  
*nocentius, Abbas, Sylvest.* aliisque citat. *Mol*

disp. 698. n. 6. Less. lib. 2. c. 7. dub. 6. & c. 9.  
dub. 17. Laym. lib. 3. tract. 3. p. 1. c. 6. n. 2. Lu-  
go cit. In foro autem externo, ob rationem jam in-  
finuatam, quisquis ex culpa etiam civili, latâ, levi,  
levissimâ, damnum alteri dedit, ad ejus integram  
compensationem compelli potest per actionem le-  
gis Aquiliæ, de damnis datis ff. & instituitur: aa Legem  
Aquiliam.

Exempla. Si inconsulto aliquid è domo eje- 192  
ceris, effuderis: Si candelam ardentem extingue-  
re, feram includere, canem alligare oblitus sis, unde  
damnum proximi rebus evenerit: Item, si cujus  
servus, animal vel damnum dedit, etsi ignaro domi-  
no, nihilominus compellitur ad damnum compen-  
sandum; vel mancipium, aut animal noxæ dan-  
dum, unde & actio noxialis dicta est. Item, ut  
nauta, caupo, stabularius teneatur de damno dato  
à famulis, vel iis, quorum opera usus est *L. ult. ff.  
Nauta, caupones, stabularii &c.* Hæ, inquam, Le-  
ges similes, quamquam justæ in foro externo, in fo-  
ro tamen conscientie non obligant, nisi post sen-  
tentiam Judicis, quâ legitime latâ, jam erit obliga-  
tio, etiam in foro conscientie, ut omnes agnoscunt.  
Leges enim justæ possunt ob publicum bonum de-  
cernere, ut aliquid, etsi tua culpa non præcesserit, a  
te solvatur, vel compensetur post sententiam, ad  
quod ante illam nequaquam in conscientia obliga-  
baris.

Ex dictis resolve hunc casum, & disce solvere si- 193  
miles. Titius facem, seu lumen ferens ingressus

est domum Petri, animo furandi ejus pecunia  
 sed casu, & præter ejus intentionem ac culpam  
 quam eadem faculâ incendit aulæa, vel aliam sup-  
 lectilem: deinde exiens domo Petri reliquit jan-  
 am apertam, unde factum, ut eadem nocte ingre-  
 alii fures, furati sint duos equos. Quid hic ten-  
 tur restituere Titius fur & dupliciter damnificatus  
 indirectè? De furto pecuniæ res est liquida: Quæ  
 damnificationem illam indirectè factam. *Respon-*  
*detur*, Titium non teneri restituere pro aulæa  
 vel supellectili illa casu combustis, sed bene pro  
 equis ab aliis furibus abductis: Ratio discrimina-  
 patet ex hæcenus dictis: quia combustio illa su-  
 pellectilis fuit omninò involuntaria, & casualis  
 Titio, absque ulla nova culpa Theologica; quæ  
 pè nec prævisa, nec prævideri debita: cum præter  
 re faculam ex se communiter non sit periculosa  
 ad causandum incendium: ideoque non possit  
 ci causa per se combustionis, & ideò Titio, tan-  
 quam indirectè voluntariò ad culpam gravem  
 imputanda.

184 At verò, quia commune, & ex se periculosa  
 est, quòd apertâ domo noctu ingrediantur fures  
 ideò Titius, qui domum apertam voluntariè re-  
 quit, censetur causa voluntaria damni illati in fur-  
 equorum, quippe prævisi, vel prævideri debiti, id  
 que ad illius damni restitutionem erit obligandus.  
*Ita ex communi Lugo citandus.*

185 At: Quid si Titius eo casu, præter intentionem  
 suâ faculâ incendisset illam ipsam vestem, vel me-  
 cem, quam surripere intendebat? Respondet Lugo

*sect. V. De restit. ex injusta damnificatione. 181*

*tom. I. de justit. disp. 18. sect. 4. n. 88. cum distinctione, siquidem illam vestem, vel mercem jam furatus est, & jam apud se detentam incendit: omnino obligabitur ad ejus valorem restituendum: quia statim atque illas apud se detinuit, contraxit obligationem restituendi ex injusta acceptione, quomocumque deinde apud se eas perire contigerit. At verò, si antequam eas surripuerat, adhuc apud dominum existentes, sic casu, & præter omnem intentionem, vel advertentiam, adeoque citra culpam Titij incensa sunt, non contraheret is obligationem restituendi in foro conscientiae, quia tunc merè per accidens, & omnino involuntaria fuit furi incensio, quia non incendere, sed furari intendit. Et hætenus de damnificatione positiva. Jam quoad damnificationem negativam, seu impeditionem alicujus boni debiti, vel conferendi, sequitur.*

ASSERTIO VI.

*Qui impedit alterum à consecutione alicujus boni, jam ex justitia commutativa aliquo jure debiti, quovis modo: aut etiam ex libera voluntate alterius conferendi, per vim, vel dolum: tenetur ad restitutionem illius boni secundum estimationem juris, vel spei habita ad illud bonum consequendum: Secus, si sine vi, vel fraude impediat: esto ex interno odio, vindicta vel expressa intentione nocendi sic faciat. Communis DD. ut patebit explicatione.*

*Qui impedit à consecutione alicujus boni, jure  
ex justitia commutativa aliquo jure  
debiti.*

197. **S**eu ad quod alter jam aliquod jus habet, seu perfectum, & jus in re, nondum tamen ad illud in possessione; ut si impediās aliquem a consequendo beneficio sibi jam collato, & confirmato, à consequenda donatione mortis causâ, aut capienda hæreditate jam adita post mortem Testatoris, solutione debitorum, vel restitutione ablatorum, &c. Aut jus imperfectum, seu jus ad rem tantum: ut, si impediās aliquem a consequendo beneficio, vel officio, ad quod jam acquisivit jus perfectum, seu jus ad rem per legitimam electionem, vel præsentationem, etsi nondum perfectum per collationem, & confirmationem: à consequendo legato post mortem legantis: à consequenda promissa acceptata ex quocunque contractu; seu gratuito, ut donatione, legato, commodato; seu oneroso, ut emptione, locatione &c. *Quovis modo*, sive cum, sive absque vi, vel fraude impediens, sive directâ, sive indirectâ, sive etiam nulla intentione nocendi alteri: dummodo non adsit justa causa impediendi utpote, si beneficium, vel officium conferendum esset manifeste indigno. Talis, inquit, impediens: 1. Peccat contra justitiam, secundum omnes: Ratio clara est ex terminis; quia iniuste violat jus alterius, qualecunque sit jam acquisitum ad illud bonum consequendum. 2. Tenetur ad restituendum.

stitutionem damni injustè illati. Communissima cum S. Thoma 2. 2. p. 62. a. 2. ad 4. Navar. in man. c. 17. n. 69. Molina disp. 727. concl. 2. Laym. lib. 3. tract. 2. c. 7. n. 1. Lugo disp. 18. Sect. 5. n. 8. Ratio itidem patet: quia violatio justitiæ commutativæ semper inducit obligationem restituendi: atqui talis impediens verè violavit justitiæ commutativam auferendo bonum alterius: id nimirum, ad quod alter jam jus aliquod habuit, ut prædictum & exemplificatum est: ergo &c. 3. Et siquidem impediatur alterum à consecutione boni, ad quod jam alter jus perfectum, & *in re* habuit, sed nondum executione mandatum per possessionem illius boni, ferè totum damnum compensandum erit, reddendo scilicet, vel ipsum beneficium, hæreditatem &c. aut ejus valorem, detracta tamen æstimatione possessionis nondum habitæ, quæ etiam est pretio æstimabilis: quia jus *in re* ante possessionem adhuc periculo subest, ideoque minus valet, quàm ipsa res possessa, minoremque injuriam infert impediens jus in re tantum, quod res nondum est perfectè alterius, quàm auferens aliquam rem, quæ est perfectè alterius. 4. Si verò impeditur à consecutione boni, ad quod habuit jus imperfectum, & *ad rem* tantum, nequaquam tenetur compensare totum damnum: v. g. totum beneficium promissum, & præsentatum tantum, sed solummodo partem, seu æstimationem illius juris, & spei consequendi illud bonum, majoris, vel minoris, prudentis, & probi viri arbitrio. Communissima. Etiam Scotus 4. dist. 15. q. 2. a. 2. n. 40. §.

Ad ultimum dico similiter, quod iste tenetur restituere beneficium, non totum, quia multum interest inter habere, & prope esse, sed aliquam portionem correspondentem alicui parti valoris beneficij. Sic Scotus. Ratio patet ex modò dictis, quod multò minus valet jus ad rem, quàm jus in re ad eam dum ipsâ possessâ.

198 II. Dixi autem: à consecutione boni ex justitia commutativa debiti. Nam quoad impediens alium à consequendo bono ex sola justitia distributiva debito: utpotè verè dignum, aut digniorem consequendo. V. g. beneficio aliàs ab Episcopo vel Principe liberè conferendo: quia eligendus est, quantumvis dignus, dignior, aut dignissimus nullum tamen adhuc habet jus strictum, & proprium ad illud bonum, beneficium, vel officium conferendum, sed solum debitum aliquod morale: ideo quoad hos impediens; eodem modo dicendum, & distinguendum est, sicut mox §. sequenti dicetur, & distinguetur de impediens alium à consecutione boni non debiti ex justitia, sed liberè conferendi.

199 III. Interim apud omnes in confesso est, eum qui zelo bono, & sine vi, vel fraude impedit alium à consecutione boni indebitè, ac injustè, vel vitiosè conferendi, v. g. impediens Petrum verè indignum, & ineptum à collatione beneficij: aut ne consequatur injustam hæreditatem, aut legatum injustum, etiam si vera ejus crimina occulta illius mandantes collatori, vel testatori ad eum finem impediendi, talem nec peccare, nec restitutioni obnoxium



xium fore, quin potius laude dignum, & merito: quia maximè interest Reipublicæ, & Ecclesiæ officia non conferri indignis, neque ad illa ullum prorsus jus habent indigni. Quin etiam interest bono communi, ne bona relinquuntur iis, qui eis abutentur. Quodsi idem facias ex odio, vel vindicta, vel cum vi, vel fraude, aliòve simili peccato, peccas quidem contra Charitatem, vel aliam virtutem, sed quia non peccas contra justitiam in proposito, ad nullam obligaris restitutionem. Si denique talem impediatis apud alios injustè infamando, peccas quidem contra justitiam, injusta læsione famæ alterius, hancque restituere obligaris, sed nihil pro bonis illis indebitis aliòquin conferendis: ut in materia beneficiorum mox iterum dicam cum distinctione §. sequenti.

IV. Similiter econtra certum est apud omnes 200 eos, qui perverso, & iniquo affectu digniores vel vere dignos impediunt quovis modo à consecutione beneficii, officii, vel alterius boni conferendi, curantque conferri patenter indignis, peccare gravissimè, & ad restitutionem obligari, non quidem illis dignis, vel dignioribus impeditis, cum illi nullum adhuc jus ad ea bona habuerint, sed Ecclesiæ, vel Reipublicæ pro damnis consecutis: huic enim solum non autem illis damnum injustum illatum est, juxta dicta c. 1. §. 3. Quo quidem casu Reipublicæ, vel Ecclesiæ primo loco restituere tenetur ipse indignus habens beneficium, vel officium. Secundo loco Collator. Tertio loco tu, qui suasor, vel promotor fuisti. Quodsi nullum damnum se-

cutum est Reipublicæ, vel Ecclesiæ, huic adhu-  
 cienda est restitutio fructuum perceptorum ab  
 digno: quia illud, quod est propria sustentatio  
 ministri idonei, contra voluntatem Ecclesiæ, vel Re-  
 publicæ, adeoque injustè, & irritè datur indigno.  
 Quòd si sine vi, vel fraude procurasti, ut, relicto  
 digniore, conferretur minùs, tamen verè digno;  
 relicto uno digno, alteri æquè digno, jam ad  
 obligaberis. Non enim illi digniori, vel etiam  
 digno relicto, hi enim non habent jus justitiæ,  
 pra verè, vel æquè dignos. Non Ecclesiæ, vel Re-  
 publicæ, quia & his non facta est injuria, dum æquè  
 dignum acceperunt: ergo &c. Si autem per vim  
 vel fraudem sic facias, jam obligaberis restituere  
 digniori, vel æquè digno impedito juxta propo-  
 sitionem spei, quam habuit illud beneficium, vel offi-  
 cium consequendi: nam ille dignior, vel æquè  
 dignus gaudet jure, ne malis artibus impediatur,  
 mox generaliter dicam §. seq.

Denique si aliquem dignum quomodocumque  
 etiam vi, vel fraude impedas, ut beneficium, vel  
 officium conferatur manifestè digniori, jam liquet  
 do ad nihil teneberis: quia dignus licèt, non tamen  
 habet prorsus ullum jus respectu dignioris: quare  
 illum impediendo, & hunc promovendo, rectè  
 agis juxta intencionem Ecclesiæ, vel Reipu-  
 blicæ volentis dare beneficia, vel munera  
 dignioribus, ita exigente justitia  
 distributiva.

§. II.

*Aut etiam ex libera alterius voluntate confe-  
rendi per vim, vel dolum.*

**Q**ui impedit alium à confeccutione alterius bo-  
ni, etfi minimè debiti ex iuftitia ob aliquod  
ius acquifitum, fed ex libera & determinata jam vo-  
luntate alterius conferendi, aut per vim, vel metum  
cogendo vel collatorem ad non conferendum, vel  
alterum ad non acceptandum: aut per dolum, vel  
fraudem, mendaciis, detractationibus, criminationi-  
bus falſis &c. tenetur ad compenſandum damnum.  
Non totum quidem, quia nullum adhuc jus habuit,  
fed partem, ſecundum proportionem certitudinis,  
probabilitatis, vel ſpei habitæ illius boni confequen-  
di. Communiffima DD. cum ita intelligendis D.  
*Thom. & Scoto ll. cc. Navar. Tolet. Medina Valen-*  
*tia, aliisque congeſtis Molina diſp. 727. n. 7. con-*  
*cluſ. 3. Leſſius c. 14. dub. 18. aſſert. 1. Laym. cit.*  
*c. 7. n. 3. Lugo cit. Seft. 5. Ratio eſt, quia talis im-*  
pediens inferit alteri damnum per veram injuriam.  
Nam licet Petrus v. g. nondum ullum habeat jus  
ad illud bonum, beneficium, donum, ab altero gra-  
tuità voluntate conferendum, habet tamen verum  
jus illud ab alio petendi. ſperandi, & obtinendi, at-  
que ne in hoc ipſo alius injuſtè, vi, vel dolo, men-  
dacio, aliàve actione injuſtā impediatur: ergo talibus  
modis ipſum impediens peccat contra juſtitiam  
lædendo jus alterius, ideoque obligabitur ad com-  
penſandum damnum ſecundum dictam propor-  
tionem certitudinis, vel ſpei habitæ ad bonum illud  
con-

189 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap.*  
consequendum, juxta prudentis arbitrium. Pe-  
cant ergo gravissimè, & prædictis modis ad restitu-  
tionem obligantur.

202 I. Qui Episcopum, vel Principem jam rebus  
tum ac determinatum alicui conferre beneficium  
vel officium, vi vel metu cogunt, aut dolo, me-  
diis falsis criminationibus, persuadent, ut non  
cum tamen reverà dignus esset, sed sibi, vel alii  
conferat. Ratio jam data est. Idémque dicendum  
simili vi, vel fraude impediatis alterius digni proce-  
torem, tabellarium &c. ne pro suo principali age-  
possit, sicque ipsum ab officio, vel beneficio  
cludas: ut latè videre potes apud Lugo *citata*  
18. Sermo autem est de impediante dignum  
nam si ille prior non erat dignus, non peccabis, sed  
restitutionis onus contrahes, quin aliquando ex-  
dies, aliqua occulta ipsius crimina indignitatem  
ferentia ipsi soli collatori aperire, ( ut ex com-  
muni patebit in octavo Præcepto ) Ratio est: Quia  
quando agitur de beneficiis, vel officiis, cuiusque  
est jus patefaciendi ea, quæ minus habilem hono-  
nem faciunt: nam propterea tunc solent capi in-  
formationes. At quid si prodas aliis, ac publica-  
talem, occulta ejus crimina propalando, infamiam  
Certum est, te postea teneri ad restitutionem famæ  
non autem teneberis ad restitutionem valoris  
officii, vel beneficii impediti, quippe quo indignus  
erat, ut supponitur. Limita tamen cum *Lessio*  
Si talis excludatur, vel repellatur ex vi commissi  
minis. Nam si excludatur ex vi infamiae per publica-  
publicationem causatae, adhuc teneberis ei vale-

rem spei suæ compensare, Ratio est : quia ibi excluditur à suo crimine ; hinc autem à tuo tantum.

II. Quicumque testatorem per vim vel fraudem<sup>203</sup> impediunt, ne testamentum condatur, ut ipsi in hæredes succedant ; aut testamentum mutet, in quo hæredes jam scripti erant ; aut volentem aliquem hæredem instituere, aut legatum alicui relinquere, non solum fraude, mendaciis, criminationibus contra alium, ( aliquando etiam Religiosos ) sed etiam importunis precibus, suasionibus, blanditiis, molestando impediunt, ut saltem ad le molestiã liberandum, cogatur testamentum mutare, & sibi, vel suis relinquere. Verè enim peccant contra justitiam injustis ejusmodi mediis alios à consecutione ipsis destinati boni impediendo ; ideòque proportionaliter ad compensationem damni illati obligati manent. Dolendum hic etiam Religiosos contra Religiosos reos fieri. Item huc etiam spectat, si Notarios, vel Consiliarios à moribundo eos vocante avertas, ne scilicet is testamentum, vel legatum in alicuius favorem condatur. Si testatorem volentem disponere in favorem alicujus, tu falsa spe sanitatis, vel longioris vitæ à testamento condendo distrahas. Ratio: Quia talia tacere, est per fraudem, vel vim atque adeo injustè impedire proximum, ne bona liberaliter danda ab aliis consequatur. Quo etiã spectat vehemens persuasio mariti, & metus probabilis incussus uxori testaturæ, si convalescat durius habenda à marito, nisi in testando ejus voluntatem sequatur in sui, vel suorum commodum, & impediendum aliorum, quibus aliàs erat testatura, præsertim ad  
pias

pias causas, & pro salute animæ suæ, ut ex Molino  
notat Laym. cit. c. 7. Quibus & similibus casibus, imponitur  
ratio aliquid involuntariè agendi, & obligatio restituendi aliis à bono sibi destinato  
peditis.

204 III. Qui vi, fraude, mendaciis, & c. in  
bus apud dominos locaturos impediunt opifices  
& operarios, vel famulos ab opere, vel servitio  
quo erant lucraturi; mercatores ab emptionibus  
& c. Qui simili fraude Magistris abstrahunt discipulos,  
& ad se, vel alios atrahunt: Judices iniuste  
detinentes opifices, & operarios, ne operis suis  
interim lucrari possint. Item iniuste impediunt  
veros mendicos, ne mendicando necessaria sibi  
quirere valeant: quia licet non habeant jus exigendi  
elemosynas tanquam sibi debitas, habent tamen  
iure iustum jus eas petendi, & accipiendi, si dentur, &  
in hoc iniuste ab alio impediuntur. Huc reducitur  
quod in quinto præcepto quæri solet: obligari  
mirum ad restitutionem eum, qui tuum beneficium  
rem occidit, eâ directâ intentione, & motivo, ut  
ejus beneficiis, vel elemosynis privet. Dicta  
maximè vera sunt, quando elemosynæ dantur  
certis, & determinatis personis huius civitatis, &  
tationis, studiosis, pauperibus domesticis: hos enim  
quomodocunque, cum, vel sine vi, vel fraude impedi-  
dias, peccas, & ad restitutionem obligaberis: quod  
tunc illi singuli habent jus ad elemosynam, &  
ex voluntate ita disponentis ea debetur.

205 IV. Qui iniuste aperit literas alterius, ex quo  
bus intelligit, eum beneficium consecuturum, &  
gotiatione lucraturum & c. & postea impedit,

sibi acquirat, etiam absque alia fraude, vel dolo, peccat contra justitiam, & damnum juxta proportionem certitudinis; vel spei habitæ ad illud bonum consequendum; compensare tenetur. Uti contra *Dianam* recte resolvit *Lugo cit. disp. 18. sect. 5. n. 104.* Ratio est: Quia hoc ipso, quod injuste aperuit alterius epistolam clausam, dolose egit, ideoque tenetur ei ad compensandum damnum inde secutum sive ab ipso aperiente, sive ab alio tertio illatum: quale damnum sine dubio est impedimentum à bono sibi destinato, vel sperato consequendo. Clarioris doctrinæ, & praxis, gratiâ, accipe unum, aut alterum casum factum, non fictum authenticè resolutum, & ex istis discere solvere innumeros.

*Lugo Respons. Moral. lib. 5. dub. 10.* refert hunc casum. Titius litteras destinatas Joanni à bono amico, & significantes vacaturâ præbendæ mille ducatorum, sciens dedit Paulo amico suo: hic litteras aperuit, & pinguem præbendam ipse impetavit, prævento, & impedito Joanne. Quid nunc de Titio? Quid de Paulo, quoad restitutionem? Quoad Titium distinguendum est. Aut enim Titius ex officio, vel pacto tenebatur litteras tradere Joanni: & tunc peccavit contra justitiam tradendo eas Paulo, & tenetur ad restitutionem totius damni. Aut non tenebatur ex officio, vel pacto, sed gratuito solum ex amicitia, vel precariò accepit litteras tradendas Joanni: & sic peccavit contra Charitatem, & fidelitatem, & ad nullam obligatur restitutionem. Quoad Paulum verò etiam distinguendum est: Paulus enim solum detinendo illas litteras

litteras, solum peccasset contra Charitatem, non enim is tenebatur Joanni reddere ex justitia: si ergo ipsa sola detentio fuisset causa damni illati, & impediti commodi tanti, & apertio, ac lectio nihil amplius damni causasset, nulla erit obligatio restitutionis utpote, si Paulus aliunde rescivisset vacaturam illam præbendæ, & ideo litteras illas, ut suspectas detinuerit. At verò Paulus peccavit contra justitiam si ipsa apertio, ac lectio fuerit vera causa damni illati, utpote, quia apertio fuit causa detentionis, quæ litteræ non reddantur Joanni; sive, si Paulus per hanc lam furtivam notitiam ex litteris apertis non prævenisset, Joannes aliunde acceptam notitiã adhuc illam præbendam impetrasset: utique Paulus tenebitur ad restitutionem damni illati, idque juxta taxam, & æstimationem, arbitrio boni viri, promeasura probabililatis ac spei, quam Joannes habebat illam præbendam consequendi, & fruendi, si litteræ illæ apertæ non fuissent: aut securius per interceptæ personæ compositionem ad tollendos scrupulos, eo casu intricatissimos; sic latius Lugo

207 Lessius *lib. 2, c. 12. a. n. 130.* refert, & refert hunc alium similem casum, Petrus aperuit litteras directas Paulo mercatori ab amico, significantes superventuram frumenti penuriam magnam. Unde Petrus Paulum præveniens frumentum copiam ingentem currente vili pretio coemit, postea magno pretio, & ingenti, lucro venditurus Paulo ab eo lucro impedito: Obligaturne hic Petrus ad restitutionem? Respondet Lessius *ibidem* ita distinguendo. Si Petrus omninò detinuit litteras

Señ. V.  
littera  
peccav  
secutu  
vel mo  
verò d  
lo, ip  
ad rest  
pore P  
negoti  
etè, &  
Pauli.  
6. 9. I  
tioni P  
fecisse  
ventio  
ego af  
Tamb  
in sine.  
Sylv  
contigi  
Alexan  
aromat  
de colle  
legit;  
vili pre  
præripi  
fecerit  
Affirma  
lius neg  
Laym.  
Cum es  
TH



*Sect. V. De restitut. ex injusta damnificatione. 193*

litteras, aut non consignavit tempestivè Paulo, & peccavit, & tenetur ad restitutionem: Quia Paulo secutum est damnum directè ex illius detentione, vel morosa consignatione illarum litterarum. Si verò Petrus tempestivè satis consignavit litteras Paulo, ipse quidem Petrus peccavit eas aperiendo, sed ad restitutionem non tenetur: Quia cum eo tempore Paulus potuisset adhuc sufficienter se applicare negotiationi, a peritio litteratum remotè, indirectè, & per accidens tantùm se habet ad damnum Pauli. Sic *Lessius* approbante Francisco Bardi *lib. 6. q. 15.* quando ita se potuisset applicare negotiationi Paulus, ut integrè intra illud tempus eam perfecisset, & suâ causâ non perfecit, & non ob præventionem Petri. Quâ limitatione adhibitâ & ego assentior: alioquin meritò ambigerem cum *Tamburino lib. 8. Decal. tract. 3. cap. 4. S. 2. n. 5. in fine.*

*Sylvester v. Emptio. q. 17.* narrat hunc casum <sup>208</sup> contigisse Venetiis. Mercator acceptas litteras ab Alexandria, significantes de superventura penuria aromatum, laceravit, & abiecit in foro: has deinde collegit alius Mercator, & partibus conjunctis legit; tum magnam aromatum copiam currente vili pretio coëmens, alterum prævenit, & lucrum præripuit. Quæsitum est, an secundus Mercator fecerit injuriam primo, & restituere obligetur? Affirmavit *Rebellus p. 2. l. 9. q. 7. n. 9.* Sed melius negat ipse *Sylvester loc. cit.* eumque secutus *Laym. lib. 3. de just. tract. 3. p. 1. c. 4. n. 4.* dicens: Cum enim mercator ille litteras in publicum abiecit,

cit, & veluti pro derelictis habuit, hoc ipso om-  
 bus fragmentorum illorum potestatem, ac ut  
 concessisse censetur, ut proinde quisque in futu-  
 commodum iis uti potuerit. Igitur rectè resolu-  
 ibid. *Sylvester*. Si quis litteras in publicum locum  
 abjectas legat, solùm ut sciat, curiositas est; si, ut  
 bi provideat, commodisque suis studeat, humanitas  
 non vitiosa prudentia est. Ita cum *Sylvest. Laym.*  
 rectè tamen notans ibidem. Si litteris abjectis  
 aliquid occultum quis legat, eum peccare contra  
 Charitatem, imò & contra justitiam, si illud aliter  
 vel alteri manifestet, unde damnum injustum aliter  
 contingat. Quemadmodum si Titio hominem  
 quærenti ad necem injustam, tu ostendas locum  
 ubi latitat, homicidio cooperari censeris. Tandem  
 meritò monet *Tamb. lib. 8. traet. 3. c. 7. §. 1.*  
*n. 16.* non excusandum esse à dolo, & consequen-  
 ter injustitiâ illum, qui legeret litteras alterius, quod  
 in iis circumstantiis invenit: ut certò moraliter  
 dicet, non esse consultò derelictas, sed casu, &  
 voluntariè, aut certè velle secretas manere: tunc  
 enim dominus non poterit censeri eas pro derelictis  
 ctis habere, earumque usum liberum aliis reliquit  
 ideòque non militabit ratio excusationis, in dolo  
 casu allata à *Laym.*

## §. III.

*Secus, si sine vi, vel fraude impediat.*

209 **Q**ui impedit alium à consecutione boni  
 debiti ex justitia, sed ex gratuita alterius  
 uitate, etiam jam omninò determinata, attamen

sine omni vi, fraude, mendacio, solis communibus mediis persuasionis, consilii, precum &c. idque maximè in suum, vel suorum duntaxat commodum, absque ulla intentione offendendi, vel damnificandi alterum, vel alios, is non peccat contra justitiam, nec ad ullam restitutionem obligatur. Communis DD. *Cajetanus, Paludanus, Sylvest. Navar.* aliique cit. *Molina disp. 727. concl. 1. Less. lib. 2. c. 12. dub. 18. Laym. lib. 3. tract. 2. c. 7. n. 1. Lugo cit disp. 8. sect. 5. n. 93.* Ratio est: Quia talis utitur jure suo, quod habet ad alterum periuadendum in sui, vel alterius utilitatem: neque alter impedito, vel prævento ullam infert injuriam, cum is ad illud bonum sibi destinatum, nullum adhuc jus acquisierit; adeoque sicut collator absque ejus injuria poterat liberè mutare voluntatem suam, ita sanè alius sine illius injuria potest collatorem inducere ad mutandam voluntatem suam: tandem supponitur illud fieri nullo injusto medio, vi, fraude, mendacio &c. ergò non peccat contra justitiam.

Non ergo peccat contra justitiam, nec restituere <sup>219</sup> quidquam obligatur, qui Episcopum jam determinatum ad Ecclesiasticum beneficium alicui conferendum, suasionem, vel precibus eò perducit, ut sibi, vel alteri etiam minùs digno conferat, uti contra plures rectè docent *Navar. c. 17. n. 72. Sotus, Tolletus, Sa,* alii cum *Lessio, Lugo, Laym. cit. n. 2.* Omnino enim est eadem ratio. Item, qui collatorem sualum, vel precibus movet, ut officium, legatum, donum gratuitum &c. non ei, cui jam destinatum, sed sibi, vel alteri conferat, (imò accedente

justâ causâ, & rectâ intentione, v. g. quia alter, cui  
 bonum illud destinatum erat, minus indiget, magis  
 dignus est, aut eo abusus esset &c. bonum  
 opus erit ita impedire. Idemque dicendum in aliis  
 teris casibus §. præced. N. I. II. III. allatis. Neque  
 obstat: quod collator jam determinatus erat animo  
 huic, & non alteri conferre: eâ enim voluntate  
 nullum adhuc jus in alterum transtulit, & sine  
 injuria poterat illam voluntatem mutare per se, vel  
 ergo etiam suadente, vel inducente alio. Neque  
 etiam his obstat dictum Aristotelis 2. Physicom.  
 c. 5. *Quod parum distat, nihil distare videtur*  
 adeoque posse eum dici infortunatum, cui parum  
 defuit, ut aliquod bonum consequeretur, quod  
 intellectus concipit illud, ac si jam esset, & per  
 consecutus non est; hoc enim intelligi debet in  
 ordine ad effectus naturales gaudii, vel tristitiæ in  
 casu: non item in ordine ad effectus morales  
 juridicos: plurimum enim distant spes proxima  
 res ipsa. *Plurimum distat, qui proximus fuerit*  
*eligeretur Papa à vero Papa electo de facto, ait*  
 go cit. n. 94. forte expertus loquens.

211 Tandem si ex bono zelo, & prudenti consilio  
 jusmodi facias, nec peccas, nec restitutioni es  
 noxius: quia ubi nulla est culpa, ibi nulla debet  
 pœna: & prudens consilium non est restitutum  
 pœnâ mulctandum: quin etiam in specie nec  
 cant, nec restitutionis obligationem contrahit  
 Religiosi, qui ex recto zelo salutis Testatoris  
 suadent, ut potius aliis, quàm Ecclesiæ matrici  
 na relinquat: non obstante Clementina 1. de pœn.

Seff.  
 legiis  
 comm  
 terfun  
 à lega  
 tius, v  
 ceptur  
 xat co  
 sos co  
 impru  
 pruden  
 beri n  
 Sed est  
 culpa  
 nicati  
 fraude  
 tem ar  
 Canon  
 Sanch.  
 Lugo  
 Esto e  
 ET  
 aut ex  
 consec  
 secula  
 dus, a  
 ipsi pri  
 Et om

legiis, sub excommunicatione, & mortis aeternae  
comminatione prohibente Religiofis, ne, dum in-  
terfunt testamentis condendis, retrahant testatores  
à legatis faciendis matricibus Ecclefiis, fed sibi po-  
tius, vel fuis monafteriis conferendis. Est enim præ-  
ceptum pofitivum pro illo casu particulari dunta-  
taxat conditum ad pacem inter Clericos, & Religio-  
fos confervandam, & neceffariò aliquam faltem  
imprudentiæ culpam fupponens: bona autem, &  
prudencia confilia fub tam gravi pœna certè prohi-  
beri non poterunt, ut notant *DD. mox citandi*.  
Sed esto Religiofos, qui fe in hoc imprudenter, &  
culpabiliter gerunt, peccare graviter, & excommu-  
nicationis reatum incurrere: attamen feclufa vi, vel  
fraude ad nullam obligabuntur reftitutionem, fal-  
tem ante Judicis Ecclefiastici Sententiam: quia in  
Canone allegato hæc pœna non apponitur. Ita  
Sanch. ex profeffo *lib. 2. confil. c. 1. dub. 49. n. 28.*  
Lugo loco cit. *Tamb. l. 8. tr. 3. c. 4. §. 2. n. 4.*

§. IV.

*Est etiam ex odio, vindicta, aut expressa in-  
tentione nocendi ita faciat.*

**E**tiam hunc peccare contra justitiam, & ad re-212  
stitutionem obligari, qui ex odio, vindicta,  
aut expressa nocendi intentione alium impedit à  
consecutione alicujus boni non debiti ex justitia,  
seclufa tamen omni vi, vel fraude, affirmant *Richar-  
dus, Paludanus*, alii antiqui; & videntur docere  
ipfi principes *D. Thomas 2. 2. q. 62. art. 2. ad 4.*  
Et omninò *Scotus 4. dist. 15. q. 2. art. 4. §. Ad*

198 Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap. 2.  
ultimum dico similiter. n. 40. Pono ejus verba  
tenetur restituere beneficium &c. si directè ab ipso  
sibi beneficium intentione damnificandi eum; si  
tem indirectè, scilicet procurando sibi ipsi, & cum  
etiam damnificare alium intendebat, tenetur, ut  
xi. Sed si tantummodò propria utilitati intendit  
providere, & sic procurat sibi, & ex consequenti  
lius præter intentionem illius damnificatur, ipse  
nihil tenetur illi: quia licet unicuique providere  
ipsi, alio neglecto. Confirmatur hoc per illud L.  
§. idem ajunt: ff. De Aqua pluvia arcenda. Si  
scindo venas in fundo meo, per quas derivatur  
aqua ad puteum alterius, intentione nocendi  
neor ad restitutionem damni: Sed si hoc facio  
fraude, intendens consulere utilitati propriae,  
quia mihi est utile facere murum, qui non potest  
venienter fundari, sine præcisione venarum illarum,  
non damnifico alium: quia jus habeo faciendi  
tatem meam in fundo meo &c. Hæc & plura  
tus. Adde etiam in plerisque aliis casibus solam  
tentionem pravam nocendi inficere opus contra  
stittiam, quod sine tali intentione non esset con  
tra justitiam. E. g. Mulier prægnans sumit  
medicinam in infirmitate gravi: si sumat ex  
motivo sanitatis, non est homicida, secuto abortu  
si tamen intendat occisionem prolis, est homicida.  
Idemque est de Medico procurante talem medicinam.  
Item gladium apud se depositum alteri reddens  
suro reddens, animo reddendi depositum tantummodo  
et si sequatur occisio, non erit homicida: si autem  
reddat intendens occisionem futuram, erit homicida.

cidii particeps. Item in mutuo accipiens aliquid ultra sortem datum, ut debitum putatum, animo tamen accipiendi, ut gratis oblatum ex gratitudine, non erit usurarius; si verò accipiat cum intentione tanquam sibi debitum vi mutui, erit usurarius, & restitutioni obnoxius, & sic in aliis. Ergo similiter in proposito impediens alium à consecutione alicujus boni ex odio, & directa intentione nocendi, vel damnificandi alium, peccabit contra justitiam, & restitutionis reatum contrahet, etsi secus eam intentione nocendi, sed solum sibi providendi gratiam impediens, nec contra justitiam peccet nec obligationem contrahat, Sed his non obstantibus:

Vera est communis Sententia opposita negans<sup>213</sup> eo etiam casu obligationem restitutionis. Ita Sotus Navar. Molina, Sanchez, Less. Laym. ll. cc. & Tamb. cit. n. 4. testans hanc esse communem Theologorum, & Canonistarum sententiam. Ratio manifesta est: Quia quando ipsum opus ex se, & objecto suo non est contra justitiam eò, quòd nullum lædat jus alterius, neque intentio interna prava lædendi alterum faciet, ut sit contra justitiam: sola enim intentio interna nocendi, absque externa læsione juris alterius non est contra justitiam, nisi solum in affectu, quod idem est, ac contra Charitatem, ex qua nulla oritur obligatio restitutionis: atqui impedire aliquem à consecutione alicujus boni non debiti ex justitia, sed ad quod alter nullum adhuc jus habuit, ex se, & objecto suo non est contra justitiam, si id fiat absque prava intentione nocendi secundum omnes, etiam adversarios: ergo etiam

intentio ipsa prava nocendi, vel lædendi alterum non faciet, ut sit contra justitiam, nec consequenter inducet obligationem restituendi. *Scotus* dicitur Etè explicat *Cavellus Scholiastes* de intentione lædendi, seu damnificandi proximum per fraudem sicut & lex illa de incisione canalis, solum in foro externo concedit actionem de dolo: ut ostendit *Molina disp. 709.* Sed concedendo illud, & omnia reliqua exempla allata, ratione intentionis prave nocendi fieri peccata contra justitiam. Ad propositum negatur consequentia, & paritas, hæc univèrsali assignatâ Regulâ disparitatis. Quotiescunque opus aliquod ex objecto suo, vel in iis circumstantiis, non est læsivum alicujus juris alterius, ita sine injuria possit id quis illi directè velle, tunc etiam intentio prava nocendi non facit, ut sit contra justitiam cum onere restitutionis, ob rationem modo datam.

214 I. Exempla sunt: si judex reum morte dignum capite plecti jubeat, licet ex odio & pessima intentione vindicandi, vel damnificandi faciat, non tamen peccat contra justitiam: quia actio ipsa in iis circumstantiis, non est læsiva juris alterius. Item qui proximo in gravi necessitate constituto, ex mero odii malignità, & pessima nocendi, ipsumque affligit cupiditate; subsidium negat, non ideò peccat contra justitiam, nec aliquid restituere tenebitur, quocumque etiam secuto damno. Quia ea actione nihil læsit jus alterius; & ita in similibus, Eadem ipsissima ratio est in proposito de eo, qui similibus pravâ nocendi voluntate impedit alterum à consecutione boni ex justitia non debiti.



II. Quando verò opus ex natura sua, vel in his<sup>215</sup> circumstantiis est læsivum juris alterius, ut quis ei illud directè velle non possit, tunc, etsi habeat quis jus exercendi illud opus in suum commodum, permittendo indirectè alterius damnum; intentio tamen prava nocendi, vel damnificandi alterum, faciet illud opus esse contra justitiam cum obligatione restituendi damnum secutum. *Ratio est*: Quia ad obligationem restituendi requiritur, ut damnum à te procedat ut causa: ad hoc autem, ut damnum à te procedat ut causâ, requiritur intentio damnificandi, quando opus tale est, ut in tuum commodum jure exercere potuisses: si ergo tali intentione exerceas, ut vera causa proximum injustè damnificas. Atque ita se habent exempla allata de incisione canalís de medicina sumpta cum periculo prolis, de restituendo gladium, da accipiendo lucrum ultra sortem: ut bene consideranti liquidò apparebit. Vide Lugo *disp. 8. sect. 5.* & rursus *disp. 18. sect. 5. à n. 98.*

## SECTIO. VI.

*Quid restituendum ex contractu justo,  
& licito?*

### SUMMARIUM.

216. Obligatio restitutionis ex contractu duplex.  
219. Quando res determinata in individuo apud alium perit casu, Domino seu creditori perit.  
221. Exceptis tribus casibus